

Sygn. akt V KK 337/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Eugeniusz Wildowicz (przewodniczący)

SSN Józef Dołhy

SSN Kazimierz Klugiewicz (sprawozdawca)

Protokolant Barbara Kobrzyńska

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Lucjana Nowakowskiego,
w sprawie **A. L.**,

oskarżonego z art. 13 § 1 kk w zw. z art. 282 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie,

w dniu 17 marca 2015 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę oskarżonego,

od wyroku Sądu Okręgowego w S.,

z dnia 3 czerwca 2014 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G.

z dnia 9 grudnia 2013 r.,

**1. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy
wyrok Sądu Rejonowego w G. i sprawę przekazuje Sądowi
Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania,**

**2. zarządza zwrot na rzecz oskarżonego A. L. opłaty od kasacji
w kwocie 450 (czteryście pięćdziesiąt) złotych.**

UZASADNIENIE

A. L. został oskarżony o to, że:

w okresie od 30 marca 2009 r. do 7 sierpnia 2009 r. w K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, grożąc w kierowanych trzykrotnie do A. I. listach, wysadzeniem za pomocą gazu ziemnego i spalaniem sklepu „U.”, a także uśpieniem jej psów, usiłował doprowadzić A. I. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci pieniędzy w kwocie 25.000 zł, żądając ich złożenia przy skrzynkach pocztowych, znajdujących się naprzeciwko jego mieszkania, zamierzonego celu nie osiągnął, z uwagi na niewykonanie w/w żądania przez pokrzywdzoną,

tj. o czyn z art. 13 §1 k.k. w zw. z art. 282 k.k.

Wyrokiem z dnia 9 grudnia 2013 roku, Sąd Rejonowy w G. orzekł w następujący sposób:

- I. na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie karne prowadzone przeciwko A. L. o popełnienie zarzucanego mu czynu z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k.,
- II. na podstawie art. 93 k.k. i art. 94 § 1 i 2 k.k. zastosował wobec oskarżonego A. L. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia go w zakładzie psychiatrycznym, w warunkach oddziału zamkniętego.

Apelacje od wyroku Sądu Rejonowego wnieśli oskarżony A. L. i jego obrońca.

Oskarżony A. L. w osobistej apelacji nie sformułował konkretnych zarzutów i wniosków apelacyjnych.

Obrońca oskarżonego A. L. zaskarżył wyrok Sądu Rejonowego w całości zarzucając obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

1. art. 424 § 2 k.p.k. poprzez poprzestanie w uzasadnieniu skarżonego wyroku na powołaniu dowodów, na których Sąd oparł ustalenia faktyczne i niewskazaniu dowodów, na których oparł ustalenie poszczególnych faktów lub ich grup, co z kolei jeżeli nie uniemożliwia to z pewnością w znaczącym stopniu utrudnia oskarżonemu podjęcie rzeczowej polemiki ze skarżonym wyrokiem, jak również prawidłową kontrolę instancyjną tegoż wyroku przez Sąd odwoławczy, a także błąd w ocenie okoliczności uzasadniających zastosowanie środka

zabezpieczającego w postaci umieszczenia oskarżonego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym;

2. art. 7 k.p.k. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego wyrażającą się w przyjęciu, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala na przyjęcie, iż oskarżony stanowi zagrożenie dla pokrzywdzonej, a zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym w warunkach oddziału zamkniętego warunkuje skuteczność terapii psychiatrycznej wobec oskarżonego, podczas gdy zgromadzone w toku postępowania dowody, ocenione zgodnie z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, przedstawiały tą okoliczność w sposób co najmniej wątpliwy.

W konkluzji obrońca oskarżonego wniósł o „zmianę zaskarżonego wyroku w pkt II i orzeczenie co do istoty, poprzez odstąpienie od stosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia oskarżonego w zakładzie psychiatrycznym w warunkach oddziału zamkniętego”, ewentualnie o „uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt II i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania”.

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 3 czerwca 2014 r., po rozpoznaniu apelacji wniesionych przez oskarżonego A. L. i jego obrońcę, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego, uznając wniesione apelacje za oczywiście bezzasadne.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca oskarżonego A. L. zarzucając określone w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. uchybienie, przejawiające się w tym, że Sąd nie uchylił wyroku wydanego z uchybieniem stanowiącym bezwzględną przyczynę odwoławczą, polegające na przeprowadzeniu w dniu 9 grudnia 2013 r. rozprawy pod nieobecność oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa.

W konkluzji obrońca oskarżonego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego z dnia 9 grudnia 2013 r. i o przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Prokurator Prokuratury Okręgowej w pisemnej odpowiedzi na kasację obrońcy oskarżonego wniósł o jej oddalenie, jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja obrońcy oskarżonego A. L. jest zasadna, co w konsekwencji spowodowało uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego, a także utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Przed wyłożeniem powodów tego rodzaju rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego niezbędne jest prześledzenie toku czynności procesowych podejmowanych w niniejszej sprawie. W dniu 5 marca 2010 roku do Sądu Rejonowego w G. wpłynął akt oskarżenia skierowany przeciwko A. L., oskarżonemu o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. Już w akcie oskarżenia wskazano, że sprawa podlega rozpoznaniu w trybie zwyczajnym (*k. 116*). Postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2011 r. Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów na okoliczność stanu zdrowia psychicznego oskarżonego (*k. 319 akt*), a następnie w dniu 10 czerwca 2011 r. – celem zweryfikowania swoich własnych wątpliwości – dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu psychiatrii na okoliczność tego, czy wobec oskarżonego A. L. zachodzą uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności, w rozumieniu art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (*k. 320*). W tej mierze należy wskazać jedynie, że doktryna i orzecznictwo dopuszczają oczywiście możliwość zasięgnięcia tzw. opinii wstępnych dla ustalenia, czy wątpliwości co do poczytalności oskarżonego mają rzeczywiście uzasadniony charakter, ale nie powinno to w zasadzie mieć miejsca wówczas, gdy sąd już takich uzasadnionych wątpliwości nabył i dopuścił dowód w trybie art. 202 § 1 k.p.k.

W opinii z dnia 23 listopada 2011 roku biegli wniesli o skierowanie A. L. na obserwację sądowo – psychiatryczną z uwagi na podejrzenie u oskarżonego zespołu urojeniowego na podłożu organicznym (*k. 369*). Postanowieniem z dnia 20 stycznia 2012 roku orzeczono wobec A. L. badanie psychiatryczne połączone z obserwacją psychiatryczną na okres czterech tygodni (*k. 433-434*). Po przeprowadzonej obserwacji sądowo-psychiatrycznej biegli stwierdzili, że A. L. jest chory psychicznie i nie może brać udziału w postępowaniu procesowym (*k. 492*). Pomimo tego Sąd Rejonowy zarządzeniem z dnia 30 lipca 2012 roku wyznaczył na dzień 11 października 2012 roku termin rozprawy głównej, na którą wezwano oskarżonego A. L. oraz trzech świadków. Na rozprawie w dniu 11 października

2012 roku przesłuchano ww. osoby. Kolejny termin rozprawy wyznaczono na dzień 5 lutego 2013 roku, na którym kontynuowano postępowanie dowodowe przy udziale oskarżonego A. L. Również w rozprawie w dniu 25 kwietnia 2013 roku uczestniczył oskarżony; na tym terminie przesłuchano biegłych psychiatrę i psychologa, którzy wydawali opinię sądowo-psychiatryczną po obserwacji oskarżonego. W dniu 2 września 2013 roku do akt sprawy załączono uzupełniającą opinię sądowo – psychiatryczną, z której wynikało, że w aktualnym stanie psychicznym oskarżony A. L. nie może brać udziału w postępowaniu procesowym, w tym stawać przed sądem (k. 652). Zarządzeniem z dnia 18 października 2013 roku wyznaczono na dzień 22 listopada 2013 roku termin rozprawy głównej (k. 654). Jak wynika z tego zarządzenia o terminie rozprawy zawiadomiono oskarżonego A. L. informując go jednocześnie, że na podstawie art. 354 § 2 k.p.k. Sąd nie zezwala na jego osobisty udział w rozprawie biorąc pod uwagę opinię sądowo-psychiatryczną sporządzoną w sprawie, z której wynika, iż oskarżony nie może brać udziału w rozprawach sądowych ze względu na swój stan zdrowia (k. 655). Jednocześnie zwrócono się do Komendanta Komisarjatu Policji w C. o zapewnienie udziału w rozprawie dwóch funkcjonariuszy Policji z uwagi na obawę co do zachowania oskarżonego, który może domagać się osobistego udziału w rozprawie (k. 656). Termin rozprawy w dniu 22 listopada 2013 roku został odwołany, a nowy termin rozprawy wyznaczono na dzień 9 grudnia 2013 roku (k. 662). Jednocześnie ponownie zarządzono zawiadomić między innymi oskarżonego o terminie rozprawy, a także przesłać mu pismo o niedopuszczeniu do udziału w rozprawie. W dniu 28 listopada 2013 roku do Sądu Rejonowego w G. wpłynęło pismo oskarżonego A. L., który wskazał, że nie wie jak rozumieć doręczone mu zawiadomienie o terminie rozprawy. Oskarżony podniósł bowiem, że z jednej strony – jak wynika z zawiadomienia – nie zezwala mu się na osobisty udział w rozprawie, a jednocześnie poinformowano go, że w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa zostanie doprowadzony przez Policję. W związku z powyższym oskarżony zwrócił się do Sądu Rejonowego z prośbą o wyjaśnienie, czy nie będąc dopuszczony do udziału w rozprawie nie doprowadzi go Policja, ewentualnie czy w przypadku jego stawiennictwa zostanie dopuszczony do udziału w postępowaniu. W odpowiedzi na powyższe pismo oskarżonemu udzielono informacji, że „zapis, że oskarżony nie zostanie

dopuszczony do osobistego udziału w rozprawie oznacza, że oskarżony nie zostanie doprowadzony na tą rozprawę przez policję” (k. 681). Na rozprawie w dniu 9 grudnia 2013 roku oskarżony nie stawiał się, a jak wynika z protokołu rozprawy przewodnicząca stwierdziła, „że oskarżony został pouczone, że nie zostanie dopuszczony do udziału w rozprawie z uwagi na treść opinii biegłych co do możliwości uczestnictwa w rozprawie. Przy czym oskarżony składał już wyjaśnienia w tym postępowaniu i brał udział we wszystkich rozprawach” (k. 688). Następnie wydano postanowienie w trybie art. 376 § 2 k.p.k. o prowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, „który po złożeniu wyjaśnień nie stawiał się na termin rozprawy, pouczone o niemożności wzięcia w niej udziału” oraz przesłuchano biegłą z zakresu psychiatrii D. S. Po przeprowadzonej tego dnia rozprawie Sąd Rejonowy wydał wyrok, mocą którego umorzył postępowanie karne przeciwko A. L. i zastosował wobec niego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia go w zakładzie psychiatrycznym.

Powyższa analiza sekwencji czynności procesowych przeprowadzonych w niniejszej sprawie prowadzi do jednoznacznego wniosku, że w sprawie zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Jak trafnie podnosi bowiem w kasacji obrońca oskarżonego rozprawa w dniu 9 grudnia 2013 roku została przeprowadzona pod nieobecność oskarżonego A. L., którego obecność była obowiązkowa. W tym zakresie wskazać natomiast należy przede wszystkim, że Sąd I instancji błędnie – powołując się na przepis art. 354 pkt 2 k.p.k. – uniemożliwił oskarżonemu udział w rozprawie. W szczególności Sąd *a quo* przeszedł do porządku nad okolicznością, że wskazany przepis ma zastosowanie w wypadku wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających. W niniejszej sprawie taki wniosek nie został przez prokuratora złożony, natomiast został do Sądu wniesiony akt oskarżenia. Nawet natomiast gdyby tego rodzaju wniosek został przez prokuratora złożony to winien zostać rozpoznany – co do zasady – na rozprawie, a w zupełnie wyjątkowych sytuacjach mógłby zostać rozpoznany na posiedzeniu. Rozprawa zaś w takiej sytuacji odbywa się na zasadach ogólnych i zawsze bierze w niej udział prokurator, podejrzany i jego obrońca. Nieobecność na rozprawie lub posiedzeniu podejrzanego, obrońcy lub

prokuratora stanowi zaś bezwzględną przesłankę odwoławczą (*zob. postanowienie SN z dnia 5 października 2005 r., II KK 139/05, LEX nr 157553; postanowienie SN z dnia 25 maja 2005 r., III KK 90/05, LEX nr 151688*). Jedynie wyjątkowo i to na posiedzeniu (a nie na rozprawie) w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, podejrzany może nie wziąć w nim udziału, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, a sąd nie uzna jego udziału za konieczny.

W realiach niniejszej sprawy – co znajduje odzwierciedlenie chociażby w protokole rozprawy z dnia 9 grudnia 2013 roku – Sąd Rejonowy nie tylko pouczył oskarżonego, że nie zostanie dopuszczony do udziału w rozprawie (*k. 688*), ale i zapewnił asystę dwóch funkcjonariuszy Policji, którzy w razie takiej ewentualności mieli uniemożliwić oskarżonemu wzięcie udziału w rozprawie. Tym samym pogląd Sądu odwoławczego, że A. L. nie został pozbawiony możliwości udziału w rozprawie w dniu 9 grudnia 2013 roku, a jego absencja powodowana była wyłącznie jego wyborem należy uznać za oczywiście błędny. Oskarżony podjął przecież próbę uzyskania informacji, w jaki sposób traktować informacje zawarte w zawiadomieniu o terminie rozprawy, w odpowiedzi na co poinformowano go, że „zapis, że oskarżony nie zostanie dopuszczony do osobistego udziału w rozprawie oznacza, że oskarżony nie zostanie doprowadzony na tą rozprawę przez policję” (*k. 681*).

W konsekwencji powyższego zupełnie niezrozumiałe jest także wydanie na rozprawie w dniu 9 grudnia 2013 roku postanowienia na podstawie art. 376 § 2 k.p.k. o prowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, „który po złożeniu wyjaśnień nie stawiał się na termin rozprawy, pouczony o niemożności wzięcia w niej udziału” (*k. 689*). Zgodnie z tym przepisem sąd może prowadzić rozprawę w dalszym ciągu pomimo nieobecności oskarżonego, jeżeli oskarżony po złożeniu wyjaśnień, zawiadomiony o terminie rozprawy odroczonej lub przerwanej, nie stawiał się na tę rozprawę bez usprawiedliwienia. Skoro w niniejszej sprawie wyraźnie uniemożliwiono oskarżonemu uczestnictwo w rozprawie to nie sposób było jednocześnie uznać, że A. L. nie stawiał się na nią bez usprawiedliwienia. W tym zakresie wystarczające wydaje się jednocześnie przywołanie orzecznictwa Sądu

Najwyższego, zgodnie z którym „wyjątkowy przepis art. 376 § 2 k.p.k. nie może być interpretowany rozszerzająco” (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2014 r., V KK 415/13, LEX nr 1428997). Jeżeli natomiast Sąd Okręgowy wywodzi, że „biegli niemożność udziału oskarżonego w postępowaniu sądowym ściśle powiązali wyłącznie z obawą ewentualnego nagannego zachowania się na sali rozpraw, żywiąc przy tym obawę zakłócania rozpraw przez A. L. za”, to wystarczy wskazać, że A. L. uczestniczył trzykrotnie w rozprawie przed Sądem Rejonowym oraz w rozprawie przed Sądem Okręgowym (k. 788) i z protokołów tych rozpraw nie wynika, aby tego rodzaju zachowania miały rzeczywiście miejsce. Gdyby zaś do takich sytuacji dochodziło, to Sąd powinien skorzystać z możliwości, jakie przewiduje art. 375 § 1 k.p.k., a nie przepis art. 354 pkt 2 k.p.k., który – jak wskazano to wyżej – nie mógł mieć zastosowania w omawianej sprawie.

Podsumowując stwierdzić należy, że skoro Sąd Rejonowy na podstawie załączonych do akt sprawy opinii ustalił, że oskarżony A. L. nie może brać udziału w postępowaniu z uwagi na chorobę psychiczną, którą należy rozumieć jako długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą prowadzenie postępowania to obowiązkiem Sądu było wprawdzie rozważenie możliwości zawieszenia postępowania w oparciu o przepis art. 22 § 1 k.p.k. na czas trwania przeszkody. Sąd Rejonowy uznał jednak za konieczne prowadzenie rozprawy, do udziału w której nie dopuścił oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa, a w efekcie zakończył postępowanie wydaniem wyroku i w konsekwencji dopuścił się uchybienia z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Zgodnie z treścią art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w przypadku wystąpienia wskazanego wyżej uchybienia sąd odwoławczy powinien był uchylić zaskarżone orzeczenie niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Mimo to Sąd Okręgowy utrzymał wadliwy wyrok w mocy, w związku z czym niezbędne okazało się uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego oraz przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Jednocześnie zarządzono zwrot na rzecz oskarżonego A. L. opłaty od kasacji w kwocie 450 (czteryście pięćdziesiąt) złotych.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

